

NATURA, GIZARTE ETA KULTURA INGURUNEAREN EZAGUTZA

XXI. mendeko erronkek eskatzen dute gure hezkuntza-sistemak tresnak ematea ikasleek beren bizi-proiektua garatu ahal izan dezaten. Ikuspegi horretatik, ikasleei oinarri zientifiko eta humanistiko sendoa eta ondo egituratua emateak, bai fenomeno fisiko eta naturalez arduratzen diren zientzia esperimentalen arloan, bai giza jardueran zentratutako gizarte-zientzien arloan, gizartea eta bizi den mundua ulertzen lagunduko die, bidezkoa eta berdintasunezkoa den trantsizio ekosoziala lortzeko bidea errazteko beharrezkoa den konpromiso soziala hartuz.

Natura, Gizarte eta Kultura Ingurunearen Ezagutza arloa, haurrak pertsona guztiekiko eta bizi diren munduarekiko konprometituak, arduratsuak eta errespetuzkoak izatera iristea helburu duen esparru gisa ulertzen da, natura-zientzien, gizarte-zientzien, geografiaren, historiaren eta kulturaren funtsezko alderdiak ezagutzea oinarri hartuta. Horrela, beren ezagutzatik abiatuta, balio demokratikoetan oinarritutako printzipio etiko eta jasangarrien arabera eraldatu ahal izango dute mundua. Horretarako, oinarritzakoak dira askatasuna, berdintasuna eta elkartasuna. Gainera, ikasleek informazio-iturrien erabilera seguru eta fidagarriarekin lotutako ezagutzak, trebetasunak eta jarrerak bereganatu behar dituzte.

Diziplina anitzeko lanak eta jakintza eta trebetasun desberdinen erlazioak garapen zientifiko eta humanistikoa errazten dute ikasleengan, ikerketan, esperimentazioan, sormenean eta pentsamendu kritikoan oinarritua, garapen jasangarria eta herritartasun global konprometitu, arduratsu eta aktiboa sustatzeak eskatzen duen inplikazio-maila ezagutzeko beharrezkoak direnak.

Gero eta askotarikoagoa eta aldakorragoa den gizarte honetan, ezinbestekoa da egokitzea eta malgutasunez jokatzeko, pentsatzeko eta jarduteko modu berriak sustatzea. Denboran zehar eboluzioa aurkitzeak eta giza ekintza aldaketaren erantzule gisa interpretatzeak ikasleek beren burua eta ingurunea ikuspegi zabalago batetik ezagutu behar izatea dakar, mundu bidezkoagoa, solidarioagoa, berdinzaleagoa eta iraunkoragoa eraikitzeko. Aniztasuna aberastasun gisa bititzea, gatazkak modu baketsuan konpontzeko prestatzea, herritarren parte-hartzearen garrantziaz kontzientziatzea hartzea eta balio demokratikoak jarrera kritiko batetik bere egiteko gai izatea ezinbesteko helburuak dira mundu hobea eta, beraz, bizitzarako funtsezkoak diren gaitasunak lortzeko.

Bizitza- eta ikaskuntza-inguruneen digitalizazioak eskatzen du ikasleak teknologia modu seguruan, eraginkorrean eta arduratsuan erabiltzeko konpetentzia digitala arian-arian bereganatzea. Konpetentzia horrek, gizarte-interakzioko estrategiek, espiritu ekintzailearen sustapenarekin eta prozesu teknologikorako oinarritzako trebetasunen eta tekniken garapenarekin batera, erraztu egingo du problema bat ebazteko edo hurbileko ingurunearen beharrian bati erantzuteko aukera ematen duten diziplinarteko proiektu kooperatiboak egitea. Horrela, ikasleek balio ekosoziala duten irtenbide analogiko eta digital sortzaile eta berritzaileak eskaini ahal izango dituzte.

Natura, Gizarte eta Kultura Ingurunearen Ezagutza arloak hainbat diziplina biltzen ditu, eta curriculumaren arlo guztiekin lotzen da, baina oso modu estuan hizkuntza-arloarekin (gainerako ezagutzak eraikitzeko erabiliko dugun zutabe nagusiarekin) eta STEM biltzen duten arloekin. Horrek ikaskuntza holistikoa eta konpetentziala errazten du.

Gainerako arloetan bezala, curriculumaren ardatza diren konpetentzia espezifikokoak eraikitzeko, erreferentziatzat hartu dira etaparen helburu orokorrak eta oinarritzako hezkuntza amaitzean ikasleek izan behar duten irteera profila. Konpetentzia espezifikokoak ebaluazio-irizpideen bidez ebaluatzen dira. Ebaluazio horretan emaitzak eta prozesuak ere neurtzen dira, modu ireki eta malguan eta curriculumaren barruan konektatuta, oinarritzako jakintzak eskuratuz, horiek konpetentziak garatzeko bitarteko gisa ulertuta.

Arlo honetan, oinarritzako jakintzak hiru multzotan egituratzen dira, eta horiek eguneroko bizitzako hainbat testuinguru errealean aplikatu beharko dira, eremu publikoan zein pertsonalean, arloko konpetentzia espezifikokoak lortzeko.

a) Kultura zientifikoak zientziaren arloarekin zerikusia duten gai ugari aurkezten ditu. Ikerketen bidez, ikasleek pentsamendu zientifikoaren berezko trebetasunak eta estrategiak garatuko dituzte. Horrela, inguratzen dituen mundua ikertzea eta aurkitzea ahalbidetzen duen metodo zientifikoaren oinarriko printzipioetan hasten da, zientziak gure gizartean genero-ikuspegitik duen eraginari balioa emanez, kultura zientifikoak sustatuz eta oinarri zientifikoak duten objektu, printzipio eta ideien eguneroko erabilera aztertuz. Era berean, giza gorputzaren funtzionamenduari eta ohitura osasungarri eta iraunkorren eskuratzeari buruzko ikuspegia eskaintzen du, baita izaki bizidunen eta bizi diren ingurunearen artean sortzen diren harremanei buruzkoa ere, bai eta indarrek eta energiak inguruko materialen eta objektuetan duten eraginari buruzkoa ere.

b) Teknologia eta digitalizazioa. Multzo hau, alde batetik, diseinu-pentsamenduaren eta pentsamendu konputazionalaren berezko estrategiak garatzera bideratzen da, premia jakin bati irtenbidea ematea helburu duten problemak elkarlanean ebazteko. Bestalde, kompetentzia honek helburu du, orobat, ikasleak tresna eta baliabide digitalen oinarriko erabileran gaitzea, xede hauek gauzatzeko bitarteko gisa: ikaskuntza-beharrak asetzea, informazioa bilatu eta ulertzea, edukia sortzea, erabiltzaile trebe, kritiko eta aktibo bihurtzea eta giro digitalean modu arduratsu eta seguruan eta genero-estereotipoek ezarritako mugarik gabe moldatzea

c) Sozietateak eta lurraldeak, egungo eta tokiko inguruneko eta ingurune globaleko erronkei eta egoerei arreta jartzen die, eta bizi garen munduan modu gizabidetsuago, demokratikoago, solidarioago, inklusiboago, jasangarriago eta konprometituago batean sartzen da, ekomendekoak eta elkarren mendekoak garela aitortuz. Mundua interpretatzen lagunduko dioten estrategiak garatzeko aukera ematen du, gertakari historiko, artistiko eta kulturalen eta horien testuinguruaren ezagutzatik abiatuta; kausalitate-, aldibereketasun- eta ondorengotza-erlazioak erabiliz gizarteek denboran eta espazioan zehar izan duten bilakaera ulertzeko bitarteko gisa eta, genero-azterketatik abiatuta, gizakiek historiako protagonista indibidual eta kolektibo gisa izan duten zeregina ulertzeko bitarteko gisa. Azkenik, ikasleek giza jardueren eta ingurune natural eta sozialaren (birtuala barne) arteko elkarrekintzak ezagutzen laguntzen du, baita horiek sortzen duten ingurumen-inpaktua ere, ikasleak bizi-ohitura jasangarriak hartzen eta zaintzak balioan jartzen eta Garapen Jasangarriko Helburuetarantz modu kontzientean eta testuinguruan aurrera egitea ahalbidetzen duten jardueretan parte hartzen inplikatzeko.

Eranskin gisa jasotzen diren ikaskuntza-egoerek proposamenak zehazteko zenbait modu eskaintzen dituzte helburu argigarri hutsarekin. Baina espazio irekia da, ikasleen jakin-mina eta behaketa kritikoa sustatzen dituen, errealitatearen aurrean beren jarrera pertsonala eraikitzeke.

Aurretik aipatutako guztiaz gain, arlo honek bereziki azpimarratzen du garapen jasangarriko eta herritartasun globalerako hezkuntza, 2030eko agendaren garapen jasangarriko helburuekin bat etorritik, besteak beste: garapen jasangarriko helburuak lortzearen alde lan egiteko ezagutza eta bultzada, dibertsitate etniko-kulturalarekiko errespetua, gizarte-kohesioa, espiritu ekintzailea, ondarearen balorazioa eta kontserbazioa, gizarte- eta ingurumen-arloko ekintzailtza, eta berdintasunaren defentsa eraginkorra.

KONPETENTZIA ESPEZIFIKOAK

Jarraian adierazten diren kompetentzia motorrak baliagarriak izango ditugu proiektu motorren eta praktika motorren eskaerei erantzuteke, hainbat helbururekin, eguneroko bizitzako testuinguruetan.

1. Informazioa bilatzea eta hautatzea bitarteko eta baliabide digital eta analogikoen bidez, bai banaka bai taldean, haren fidagarritasuna eta egokitasuna ebaluatuz, teknologia digitalak modu seguruan eta iraunkorrean erabiltzeko ohiturak hartuz, informazio hori ezagutza bihurtzeko eta modu antolatuan eta sortzailean komunikatzeko.

Azken hamarkadetan, informazioaren eta komunikazioaren teknologiak gure bizitzetan barneratzen eta integratzen joan dira, eta gure gizarteko esparru guztietara hedatu dira, eguneroko bizitzako zeregin askotan laguntzen duten ezagutzak eta tresna ugari ematen baitituzte.

Gaur egun dauden gailu eta aplikazioen aniztasuna dela-eta, beharrezkoa da ikaskuntza-ingurune pertsonala (IIP) digitalizatzearen kontzeptua sartzea, hau da, ikasle bakoitzak bere ikaskuntza-premien arabera bere ingurune analogiko zein digitalean erabiltzen dituen informazio-iturri, tresna, konexio eta jardueren multzoa. Izan ere, horiek aukera ematen diote zereginak modu sortzailean, kritikoa, efizientean eta seguruan egiteko. Beraz, kompetentzia honen helburua da ikasleak giro digitalean moldatzeko prestatzea, gailuen erabilera hutsetik eta sarean informazioa bilatzetik haratago. Kompetentzia digitala garatzeak aukera emango du teknologiarri genero-estereotipoak alde batera utzita ematen zaion erabilera ulertzeko eta baloratzeko; norberaren lanean produktibitatea eta eraginkortasuna handitzeko; informazioa interpretatzeko, antolatzeke eta aztertzeke trebetasunak garatzeko; edukia sortzeke; bitarteko informatikoen bidez komunikatzeko eta modu kooperatiboan lan egiteke. Halaber, kompetentzia honek ingurune digitalaren erabilera kritikoa eta segurua egiteke estrategiak ezagutzea eskatzen du, arriskuez jabetuta, arrisku horiek nola saihestu edo minimizatu ikasita, behar denean laguntza eskatuta eta egon daitezkeen problema teknologikoak ahalik eta modu autonomoenean konpontuta.

Kompetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KE1, KE2, STEM4, KD1, KD2, KD3, KD4, KD5, KE3, KPSII5.

2. Galdera zientifiko errazak planteatzea eta erantzutea, pentsamendu zientifikoaren berezko teknikak eta tresnak erabilia, eta jakintza desberdinak elkarrekin konektatuz, ingurune naturalean, sozialean eta kulturean gertatzen diren gertaerak eta fenomenoak interpretatzeko eta azaltzeko.

Zientziak irakasteko ikuspegi didaktikoek abiatu behar dute ikasleek beren inguruko mundua ulertzeko duten jakin-minetik, pentsamendu zientifikoaren berezko ikerketa- eta esplorazio-prozesuetan parte-hartze aktiboa bultzatuta. Beraz, ikasleek gai izan behar dute problema txikiak identifikatu eta planteatzeko, informazioa lortu, aztertu eta sailkatzeko, hipotesiak sortzeko, eta iragarpenak eta egiaztapenak egiteko. Gainera, gai izan behar dute emaitzak interpretatuta eta jakinarazteko.

Lan egiteko modu horrek benetako ikaskuntzak sor ditzan, irakasleak bere gain hartu behar du bideratzailearen eta gidariaren rola, eta ikasleei trebetasun horiek erraztuko dituzten baldintzak, jarraibideak, estrategiak eta material didaktikoak eman behar dizkie, egon daitezkeen genero-desberdintasunak kontuan hartuta. Gainera, jarduerak ingurune hurbilenean kokatu behar dira, ikasleak ikasitakoa hainbat testuinguru eta egoeratan aplikatzeko gai izan daitezen, esparru publikoan zein pertsonalean. Horrela, gainera, ikaskuntza berriak eskuratzeko eta eguneroko bizitzan planteatzen daitezkeen problemei irtenbide sortzaileak bilatzeko interesa pizten da.

Kompetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KE1, KE2, STEM1, STEM2, STEM4, KD1, KD2, KPSII4, KPSII5, HK4, EK1, EK3..

3. Arazo-egoerak diziplina arteko proiektuen bidez ebaztea, diseinu-pentsamendua eta pentsamendu konputazionala erabiliz, premia zehatzei erantzungo dien produktu sortzaile eta berritzaile bat lankidetzan sortzeko.

Elkarlaneko jardueretan oinarritutako diziplinarteko proiektuak lantzeak eskatzen du hainbat arlotako funtsezko jakintzak modu koordinatuan eta taldean garatzea, ingurune fisiko, natural,

sozial, kultural edo teknologikoko erronka edo problema bati erantzuteko, diseinupentsamenduaren edo pentsamendu konputazionalaren berezko teknikak erabilia. Premiak hautematea, prototipoak diseinatzea, sortzea eta probatzea eta emaitzak ebaluatzea funtsezkoa da balio ekosozialeko azken produktu bat lortzeko, diseinu-pentsamenduaren zati gisa. Bestalde, pentsamendu konputazionalak baliabide hauek erabiltzen ditu: problema bat zati sinpleagoetan deskonposatzea, patrioiak ezagutzea, ereduak egitea, informazio garrantzitsua hautatzea eta eguneroko bizitzako prozesuak automatizatzeko algoritmoak sortzea.

Esparru zientifiko-teknologikoko pentsamenduen estrategiak ez dira baztertzailak, eta batera erabil daitezke proiektuaren beharren arabera. Horrelako proiektuak egiteak, gainera, pentsamendu sortzailea eta berrikuntza sustatzen ditu, ikaskuntza-egoerak sortzen baititu, egoera horietan ez baitago irtenbide zuzen bakarra. Aitzitik, erabaki oker edo egoki oro baliozko informazioa lortzeko aukera ekinokzialeko gisa agertzen da, soluzio hobe bat lantzen lagunduko duena. Egoera horiek, gainera, ingurune bikaina bultzatzen dute lankidetzarako. Ingurune horretan, hainbat trebetasun garatzen dira, hala nola argudiaketa, ideia konplexuen komunikazio eraginkorra, erabaki partekatuak hartzea eta gatazkak modu baketsuan eta elkarrizketa bidez kudeatzea, ingurune analogikoetan zein digitaletan.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KE1, KE2, STEM1, STEM2, STEM3, STEM4, KD1, KD2, KD3, KD5, KPSII3, KPSII4, KPSII5, HK1, HK4, EK1, EK2, EK3, KAKK4.

4. Norberaren gorputza, norberaren eta besteen emozio eta sentimenduak ezagutzea eta horien kontzientzia hartzea, eta ezagutza zientifikoan oinarritutako ohitura osasungarriak garatzea, ongizate fisikoa, emozionala eta soziala lortzeko.

Adin goiztiarretatik beren gorputzaren kontzientzia hartzeak aukera ematen die ikasleei hura ezagutzeko eta kontrolatzeko, mugimenduak hobeto egiteko eta ingurunearekin duten harremana hobetzeko; izan ere, gorputza baitute beren sentimendu eta emozioen adierazpidea. Gorputzaren erregulazio eta adierazpen ez-estereotipatuak baikortasuna, erresilientzia, enpatia, asertibitatea eta helburuen bilaketa indartzen ditu, eta ingurune analogiko eta digitaletan sortzen diren erronkak eta aldaketak modu eraikitzailean kudeatzea ahalbidetzen du.

Ikasleek giza gorputzaren dibertsitatea eta potentzialtasuna balioetsita lortzen duten ezagutza zientifikoak eskatzen du, halaber, eskolatzeko-aldian zehar osasunerako dauden arriskuak ezagutzea. Ezagutza hori lotu behar da zaintza- eta prebentzio-ekintzekin —bizitza-ohitura, -estilo eta -portaera osasungarriak garatuta—, eta beren heldutasun-mailara egokitutako hezkuntza afektibo-sexualarekin. Hezkuntza horrek genero-ikuspegia izan behar du eta hiru dimentsio hauetatik landu behar da: norberaren gorputzaren ezagutza eta gorputzaren balorazioa.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KE1, KE2, KE3, STEM5, KD2, KD3, KPSII1, KPSII2, KPSII3, HK3, HK4, EK1.

5. Natura-, gizarte- eta kultura-ingurunekeko elementu edo sistemen ezaugarriak identifikatzea eta aztertzea, eta horien antolamendua eta propietateak deskribatzea, eta haien arteko harremanak ezartzea, kultura- eta natura-ondarearen balioa ezagutzeko eta hura kontserbatzeko eta hobetzeko ekintzei ekiteko, erabilera arduratsu eta iraunkor baten bidez.

Natura-, gizarte- eta kultura-ingurunea osatzen duten elementuak eta sistemak ezagutzea da haren aberastasuna eta aniztasuna ulertzeko eta baloratzeko lehen urratsa. Horregatik, konpetentzia honen helburua da, ikasleek beren ingurunekeko elementuak zorrotz eta sistemikoki ezagutzeko lehen hurbilketa bat izateaz gain, horien arteko erlazioak ezartzea. Horrela, xedea da

ikasleek natura-, gizarte- eta kultura-ingurunea ezagutzea, ulertzea, errespetatzea, baloratzea eta babestea, espazioaren eta denboraren ikuspegitik. Adibidez, izaki bizidunak, gizakiak barne, bizi diren ingurunera nola egokitzen diren eta elementu biotiko edo abiotikoekin harremanak nola ezartzen dituzten edo materiak indarren presentziaren aurrean nola jokatzen duen ulertzeak ikasleei aukera ematen die ezagutza zientifiko konektatua eskuratzeko, egiten dituzten ikerketetan edo proiektuetan mobilizatuko dutena. Orobat, aukera ematen du espazioaren erabilerarekin eta haren eraldaketekin lotutako arazoak ikusarazteko, baita gizakiek denboran zehar beren beharrak asetzeko egindako eta batzuetan bereizitako aldaketak eta egokitzapenak ere. Ikusaraziko ditu, era berean, gizakiak garatzen joan diren gizarte-erakundeak, eta sistema patriarkalak horretan guztian eduki ahal izan duen eragin erabakigarria.

Lurraldeko baliabideen etengabeko erabileraz eta ustiapenez jabetzeak ikasleak bultzatu behar ditu natura- eta kultura-ondarea erabili, kontserbatu eta hobetzeko ekintzak garatzera, hura guztien ondasuntzat hartuta. Gainera, naturaren, gizartearen eta kulturaren arloko erronkei erantzungo dieten jarduketara original eta etikoekiko konpromisoa hartzea eta proposatzea sustatu behar du.

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK3, CP1, CP2, STEM1, STEM2, STEM4, STEM5, KD1, KPSII4, HK1, HK4, EK1, KAKK1, KAKK2

6. Gizakiak ingurunean egiten duen esku-hartzearen kausak eta ondorioak kritikoki aztertzea, maila soziala, ekonomikoa, kulturala, teknologikoa eta ekologikoa integratuz eta pertsonen eta planetaren errespetuarekin, zaintzarekin eta babesarekin kontsekuenteak diren ohitura iraunkorrek praktikan jarritz, arazoei aurre egiteko, konponbideak bilatzeko eta konponbidean banaka eta elkarlanean jarduteko gaitasuna garatzeko.

Funtsezkoa da jakitea zein eboluzio izan duen gizakiaren interakzioak inguruan duen munduarekiko, ondasun komunak erabilerari eta aprobetxamenduari dagokionez, gero eta aurreratuagoak diren prozesu teknologikoen bidez; ikasleek gogoeta egin dezaten eta jabetu daitezten biosferaren mugez, ondasunen kontsumo azkarrari lotutako arazoez eta erregai fosiletan oinarritutako energia-eredu bat ezartzeaz. Horrela, gizarte garaikidearen erronka eta aupadei jasangarritasunaren ikuspegitik aurre egin ahal izango diete.

Gaur egungo gizarte-ereduak planteatzen dituen arazoak eta horiek tokian-tokian eta globalki duten inpaktua identifikatu eta sakondu ahal izateko abiapuntua da interdependentzia- eta ekomendetasun-harremanak ulertzea, baita pertsonentzat, mendeko izaki sozial diren aldetik, duten garrantzia eta komunitateak ematen dizkigun zainketak ulertzea ere. Hortaz, beharrezkoa da ikasleei tresnak ematea ekintzailatzaren ikuspegitik eta jarrera kritiko eta kooperatibo batetik haiek aldaketa ekosozialaren eragile gisa ahalduntzea errazteko. Horrek eskatzen du garapen jasangarriko helburuetarantz modu kontzientean eta testuinguru baten barruan aurrera egitea ahalbidetuko duten jarduerak diseina ditzaten eta horietan parte hartu eta inplika daitezten. Horrela, enpatian, lankidetzan eta pertsonetikiko eta planetarekiko errespetuan oinarritutako harremanetako eta bizikidetzara analogiko eta digitaleko ereduak eraikitzen parte hartuko dute.

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, HKK5, KE1, KE2, KE3, STEM1, STEM2, STEM5, KD2, KD3, KD5, KPSII4, HK1, HK2, HK3, HK4, EK1, EK2, EK3, KAKK1.

7. Natura-, gizarte- eta kultura-ingurunearen jarraitutasunak eta aldaketak behatzea, ulertzea eta interpretatzea, kausalitate-, aldiberekotasun- eta ondorengotza-erlazioak aztertuta, elementuen eta gertaeren arteko harremanak azaltzeko eta baloratzeko, eta iraunkortasun-irizpideen arabera jokatzeko.

Gizarteek denboran zehar izan dituzten bereizgarriak eta gizarte horietan gizonak eta emakumeak izan duten zeregina ezagutzeak, historiako protagonista indibidual eta kolektibo gisa, ikasleei balio behar die garaiak elkarrekin erlazionatzeko eta horietako bakoitzean ekintza eta gertaera nabarmenenak identifikatzeko. Gizarte bakoitzaren kultura-elementuak eta -adierazpenak harreman ekonomiko, sozial eta politiko konplexuen isla dira, baita horien oinarri diren balio, sinesmen eta ideien ere, baina, halaber, gizarte bakoitzaren identitate anizkunena, kideen talentuarena eta beste kultura batzuekiko harremanena ere. Ulertzea interakzioen sare dinamiko hori dela iraganeko eta egungo gertaera historikoen azterketa, interpretazio eta balio kritiko guztien funtsa.

Bestalde, ikuspuntu historiko kritiko batetik garrantzitsuak diren gertaerak ezagutzea eta testuinguruan kokatzea funtsezkoa da ikasleek uler dezaten iraganak nola laguntzen duen oraina eratzeko. Gertaera horiek ikertzeak, beren artean kausalitateko, aldiberekotasuneko eta segidako erlazioak ezarriz, eta alderdi dinamikoak eta egonkorrenak identifikatuz, gizabanakoari aukera ematen dio bere burua eta besteekin eta ingurunearekin dituen harremanak zabalago eta hobeto ulertzeko, eta egoerarik onenean jartzen du, gaurkotasanarekiko jarrera objektiboa eta analitikoa hartzeko eta jasangarritasunaren ikuspegitik konpromiso arduratsua bere gain hartzeko, baita ingurune analogiko eta digitaletan etorkizunak dakartzan erronkekiko konpromiso kontzientea ere.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KE1, KE2, STEM4, KD1, KD4, KD5, KPSII4, HK1, HK3, HK2, KAKK1.

8. Aniztasuna eta genero-berdintasuna onartzea eta baloratzea, pertsona guztiekiko enpatia eta errespetua erakutsita, gai etikoei buruz modu kritikoan hausnartuta, etengabe eraldatzen ari den gizarte baten ongizate indibidual eta kolektiboan laguntzeko eta Europar bizikidetzak baketsua eta errespetuzkoa lortzeko.

Aniztasuna gaur egungo gizartearen ezaugarri bereizgarria da, eta demokrazian bizitzeko erronkak planteatzen ditu. Munduko gizartearen eta lurraldeen arteko analisi konparatiboak erakusten duenez, hainbat faktore geografiko, ekonomiko eta kulturalen ondorioz, gizarteak eta politika antolatzen dituzten modu desberdinak daude batera. Ingurunearen errealitate multikulturalak ondare-aniztasunaz eta -aberastasunaz jabetzea errazten du, eta pertsona eta kultura desberdinekiko errespetuzko eta elkarriketako jarrera sustatzen du. Mundu-mailako interkonexioa, integrazio-prozesuak (Europar Batasuneko kasu) eta migrazio-mugimenduak lotuta daude errealitate anitz eta askotariko horrekin, eta beharrezkoa da berdintasunaren, giza eskubideekiko eta haurren eskubideekiko errespetuaren printzipioetatik eta europeismoaren balioetatik abiatzea, aurreiritziak eta jarrera diskriminatzaileak prebenitzeko eta inklusioa eta gizarte-kohesioa bultzatzeko.

Gainera, dibertsitate mota desberdinak topatzen ditugu, pertsonen generoari, adinari, sinesmenei, identitateari, sexu-orientazioari edo egoera funtzionalari lotuak, justizian eta zaintzan oinarritutako jarrerak behar dituztenak, hala nola errespetua, tolerantzia, onarpena eta balorazioa. Garrantzi berezia hartzen dute emakumeen eta gizonen arteko berdintasunari buruzko portaerek. Horiek ekintza konprometituak eskatzen dituzte jarrera diskriminatzaile oro saihesteko. Portaera eta balio horiek guztiak ikasleen familia- eta gizarte-ingurunean garatu behar dira, herritartasun aktibo eta arduratsuen bidez, ingurune analogikoan zein digitaletan.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK 1, HKK2, HKK5, KE1, KE3, KD1, KD2, KD3, KPSII3, HK1, HK2, HK3, KAKK1, KAKK2.

9. Gizarte-ingurunean eraginkortasunez eta modu eraikitzailean parte hartzea, Adierazpen Unibertsalek eta Europako, Estatuko eta Autonomia Erkidegoko legeriak bultzatutako printzipio demokratikoek ezartzen dituzten balioak errespetatuz, erakunde demokratikoek bakea eta segurtasuna mantentzeko duten funtzioa baloratuz, errespetuzko harremanak sortzeko eta gatazken kudeaketa baketsua eta elkarrizketa bidezkoa sustatzeko.

Gizartea bere lurraldean nola antolatzen den ulertzea funtsezkoa da herritarren hezkuntzarako. Gizarte demokratikoak herritartasun konprometitua eta kritikoa eskatzen du, eta aldi berean sortzailea, eskola-esparruan eta komunitatearen ongizatean eragina duten beste jarduera batzuetan bete-betean parte hartuko duena. Bizikidetzaren esparru horretan, ikasleek jabetu behar dute gizarte-jokabideko arauen, mugikortasun jasangarriaren eta eskubideak eta erantzukizunak pertsonen artean berdintasunez eta elkarrizketaren bidez banatzearen garrantziaz, komunikatzeko, entzute aktiboko, pentsamendu kritiko eta sortzaileko eta gatazkek modu baketsuan kudeatzeko trebetasunak garatuta.

Giza eskubideei eta haurrei buruzko adierazpen unibertsaleko printzipio eta balioek, Espainiako Konstituzioak eta Europar Batasunak bultzatutakoekin batera, Estatuarenekin eta erakunde demokratikoenekin batera, berekin dakarte justizia soziala, giza duintasuna, askatasuna, berdintasuna, zuzenbidezko estatua eta giza eskubide indibidual eta kolektiboekiko eta gutxiengo etniko eta kulturekiko errespetua bultzatuko dituen herritartasun aktiboa gauzatzea. Errespetua, justizia, elkartasuna eta emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna bezalako balioak kontzienteki hartzeak XXI. mendeko erronka analogiko eta digitalei aurre egiteko prestatzen ditu ikasleak.

Kompetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK5, KE3, KE1, KE2, KE3, KPSII1, HK1, HK2, HK3, KAKK1

Lehen zikloa	Bigarren zikloa	Hirugarren zikloa
1. kompetentzia espezifikoa		
<p>1.1. Lagunduta, informazioa bilatzeko eta hautatzeko oinarrizko estrategiak erabiltzea, eredu jakin bati jarraituz.</p> <p>1.2 Hainbat iturri seguru eta fidagarrietan informazio erraza bilatzea, modu gidatuan, informazio egokia hautatuta eta ingurune natural, sozial eta kulturalarekin lotutako ikerketetan erabilita, ingurune analogikoan zein digitalean.</p> <p>1.3 Gailu eta baliabide analogikoak eta digitalak hezkuntza-testuinguruaren beharren arabera erabiltzea, eta erabilera seguruko ohiturak hartzea.</p>	<p>1.1 Jarraian ezarritako moduan, informazioa bilatzeko eta hautatzeko oinarrizko estrategiak erabiltzea, eredu jakin bati jarraituz.</p> <p>1.2. Informazioa banaka eta taldeka bilatzea eta hautatzea, hainbat iturri seguru eta fidagarri kritikoki erabilita, oinarrizko lexiko zientifikoa bereganatuta eta ingurune natural, sozial eta kulturalarekin lotutako ikerketetan aplikatuta.</p> <p>1.3. Gailu eta baliabide digitalak modu seguru eta iraunkorren erabiltzea, zereginaren premien eta helburuen eta hezkuntza-testuinguruaren arabera, eta eduki digital errazak sortzea.</p>	<p>1.1. Informazioa bilatzeko, hautatzeko eta bereizteko estrategiak planteatutako helburura egokituta erabiltzea.</p> <p>1.2. Bi iturritatik baino gehiagotatik datorren informazioa bilatzea, hautatzea eta antolatzea, banaka eta taldean, modu planifikatuan eta pixkanaka autonomoan, fidagarritasuna ebaluatuz, oinarrizko hiztegi zientifikoa eskuratuz eta eraginkortasunez komunikatuz, zereginaren helburuen arabera.</p> <p>1.3 Baliabide digitalak erabiltzea, zereginaren beharren eta hezkuntza-testuinguruaren arabera edukiak sortzeko, modu eraginkor eta kritikoan, eta erabilera seguru eta iraunkorreko ohiturak hartzea.</p>
2. kompetentzia espezifikoa		

<p>2.1. Gogoeta egitea eta galdera egokiak egiten ikastea, modu gidatu eta gidatuan.</p> <p>2.2. Gertuko objektu, gertakari eta fenomenoari buruzko jakin-mina erakustea, hipotesiak formulatuz eta informazioa eta emaitzak egindako iragarpenekin alderatuz.</p> <p>2.3. Ikerketak hala eskatzen duenean, agindutako edo gidatutako esperimentuaren parte hartzea, hainbat ikerketa-teknika erraz erabiliz, tresnak</p> <p>2.4. Eskolako eredu zientifikoak behatzea eta eraikitzea, esperimenezkoaren bidez lortutako ezagutza zientifikoak aplikatuta.</p> <p>2.5. Ikerketa txikien emaitza ahoz edo grafikoki komunikatzea, lexiko zientifiko egokia erabilita, egindako urratsak laguntzaz azalduta eta ezagutza modu kooperatiboan partekatuta.</p>	<p>2.1 Azterketa egiten ikastea, modu gidatuan eta galderen bidez, ezagutzak modu kooperatiboan partekatuz eta pentsamenduak historian zehar izan duen bilakaera ulertuz, zientziak horretarako ematen dituen ebidentziak adibide gisa erabiliz.</p> <p>2.2. Natura-, gizarte- eta kultura-inguruneari buruz egindako galderari erantzun posibleak proposatzea, informazioa eta lortutako emaitzak interpretatuz eta egindako iragarpenekin alderatuz</p> <p>2.3. Ikerketak eskatzen duenean, esperimentuak gidatuta egitea, hainbat ikerketa-teknika erabilita, tresnak eta gailuak modu seguruan erabilita, behaketa eta neurketa zehatzak eginda eta behar bezala erregistratuta.</p> <p>2.4. Eskolako eredu zientifikoak modu arautu eta gidatuan eraikitzea, esperimenezkoetik abiatuta lortutako ezagutza zientifikoak aplikatuz eta egindako prozesuari buruz hausnartuz.</p> <p>2.5. Ikerketen emaitzak banaka eta taldean aurkeztea, hainbat formatutan (ahozkoa, grafikoa, idatzizkoa eta digitala), oinarriko hizkuntza zientifiko erabilita eta egindako urratsak azalduta.</p>	<p>2.1 Pentsamenduak historian zehar izan duen bilakaerari buruzko hausnarketa kooperatibo egitea, galdera egokiak eginez, prozesu horren gakoak ulertuz, egungo ebidentzia zientifikoak dagokion garaiko pentsamendu zientifikoarekin kontrastatuz eta egungo unera transferituz.</p> <p>2.2. Natura-, gizarte- edo kultura-ingurunearekin zerikusia duten gaiei buruz egindako galderari erantzun posibleak proposatzea, informazioa eta lortutako emaitzak aztertu eta interpretatuz, izan daitezkeen irtenbideen koherentzia baloratuz eta egindako iragarpenekin alderatuz.</p> <p>2.3. Ikerketak eskatzen duenean, esperimentuak diseinatzea eta egitea, ikerketa-teknika desberdinak erabiliz, tresna eta gailu egokiak modu seguruan erabiliz, behaketa eta neurketa zehatzak eginez, behar bezala erregistratuz eta emaitzak jakinaraziz.</p> <p>2.4. Ereduak modu autonomoan diseinatzea eta eraikitzea, esperimenezkoetik abiatuta lortutako ezagutza zientifikoak aplikatuz eta azken prozesuari eta produktuari buruz hausnartuz.</p> <p>2.5. Ikerketen emaitzak modu kooperatiboan komunikatzea, mezua eta formatua zuzentzen den entzuleei egokituz, hizkuntza zientifiko erabiliz, egindako urratsak azalduz eta genero-ikuspeia hartuz.</p>
<p>3. kompetentzia espezifikoa</p>		

<p>3.1 Ingurune hurbileko beharrak identifikatzea edo arazoak antzematea, diziplinarako proiektu kooperatibo errazetan parte hartuz, diseinu-pentsamendua eta pentsamendu konputazionala erabiliz eta prototipoak sortuz.</p> <p>3.2 Diseinu-arazo bat konpon dezaketen ideia sortaileak proposatzea, eskuratutako ezagutzak aplikatuz eta ahozko deskribapenen, marrazkien edo eredu bidez partekatuz.</p> <p>3.3. Diseinu-arazo bati irtenbidea emango dion amaierako produktu erraz bat taldean eta modu gidatuan diseinatzea, hainbat prototipo probatuz eta erreminta eta material egokiak modu seguruan erabiliz.</p> <p>3.4. Ahoz edo grafikoki diseinu-proiektuen azken produktua erakustea, eta laguntzarekin (gidoi bat, eskema bat, grafikoa...), eman dituen urratsak zeintzuk diren azaltzea.</p>	<p>3.1. Prototipo edo konponbide digital baten diseinuarekin konpontzen diren problemak identifikatzea, ingurune hurbileko beharrak aztertuta eta helburu errazak ezarrita.</p> <p>3.2. Planteatutako arazoetarako konponbide iraunkorrak proposatzea, diseinu-pentsamenduko eta pentsamendu konputazionalako teknika errazen bidez, beharrezko baliabideak identifikatuz, kooperatiba-proiektuak kudeatzeko oinarritzko estrategiak erabiliz eta proiektua ebaluatzen irizpide pertsonalak ezarriz.</p> <p>3.3. Diseinu-arazo bati irtenbidea emango dion amaierako produktu erraz bat taldean eraikitzea, prototipo edo soluzio digital desberdinak probatuz eta tresna, gailu, teknika eta material egokiak modu seguruan erabiliz.</p> <p>3.4. Diseinu-proiektuen emaitza aurkeztea, egindako urratsak azaltzea eta prototipo edo soluzio digital horrek proiektuaren baldintzak zergatik betetzen dituen justifikatzea.</p>	<p>3.1. Prototipo edo konponbide digital baten diseinu sortailearekin konpontzen diren problemak planteatzea, ingurunearen beharrak ebaluatuz eta helburu zehatzak ezarriz.</p> <p>3.2. Planteatutako arazoetarako konponbideak diseinu-pentsamenduko eta pentsamendu konputazionalako teknika errazen arabera diseinatzea, kooperatiba-proiektuak kudeatzeko oinarritzko estrategien bidez, beharrezko baliabideak kontuan hartuta eta proiektua ebaluatzen irizpide objektibo zehatzak ezarriz.</p> <p>3.3. Diseinu-arazo bati irtenbidea emango dion azken produktu bat garatzea, taldean, prototipo desberdinetan edo irtenbide digitaletan probatuz eta tresna, gailu, teknika eta material egokiak modu seguruan erabiliz.</p> <p>3.4. Diseinu-proiektuen emaitzak jakinaraztea, mezua eta formatua entzulei egokituz, egindako urratsak azalduz, prototipo edo irtenbide digital horrek proiektuaren baldintzak zergatik betetzen dituen justifikatuz eta etorkizuneko proiektuetarako erroka posibleak proposatuz.</p>
<p>4. konpetentzia espezifiko</p>		
<p>4.1 Bizi-ohitura osasungarriak baloratzea, higienezaren, elikadura askotariko eta orekatuaren, ariketa fisikoaren eta atsedenezaren garrantzia ezagutuz (edo aitortuz).</p> <p>4.2. Ea bereizten dituen ongizate emozionala eta soziala bultzatzen duten ekintzak, eta ea ezagutzen dituen norberaren eta besteen emozioak, eta ea identifikatzen dituen elkarreragiten duen familia- eta eskola-harremantzen.</p> <p>4.3 Norberaren gorputza ezagutzea eta onartzea, aniztasuna gizartearen elementu aberasgarri gisa baloratuz eta errespetatuz.</p>	<p>4.1 Elikadura askotarikoan eta orekatuan, ariketa fisikoan eta atsedenezan oinarritutako bizi-ohitura osasungarriak hartzeko beharra baloratzea eta ezagutzea.</p> <p>4.2. Ongizate emozionala eta soziala sustatzen duten jarrerak erakustea, norberaren eta besteen emozioak identifikatuta, enpatia erakutsita eta harreman afektibo osasungarriak ezarriz.</p> <p>4.3. Norberaren gorputza ezagutzea eta onartzea, eta aniztasuna gizartearen elementu aberasgarri gisa baloratzea eta errespetatzea, desberdina denarekiko tolerantzia-</p>	<p>4.1. Bizi-ohitura osasungarriak hartzea, eta elikadura askotarikoaren eta orekatuaren, ariketa fisikoaren, atsedenezaren, higienezaren eta gaixotasunen prebentzioaren garrantzia baloratzea.</p> <p>4.2. Ongizate emozionala eta soziala sustatzen duten jarrerak sustatzea, norberaren eta besteen emozioak identifikatuz, balioan jarriz, harreman afektibo osasungarriak sustatuz eta teknologiaren eta aisialdiaren kudeaketaren erabilere buruz hausnartuz.</p> <p>4.3. Norberaren gorputza</p>

	jarrera erakutsita.	ezagutzea, onartzea eta errespetatzea, aniztasuna gizartearen elementu aberasgarri gisa baloratuz, enpatia erakutsiz eta desberdina denarekiko tolerantzia izanez.
5. konpetentzia espezifikoa		
<p>5.1 Natura-, gizarte- eta kultura-inguruneko elementuen ezaugarriak, antolamendua eta propietateak ezagutzea, ikerketa-metodologiaren bidez, eta tresna eta prozesu egokiak modu antolatuan erabiltzea.</p> <p>5.2 Ingurune natural, sozial eta kultural hurbileko elementuen arteko konexio erraz eta zuzenak ezagutzea, modu gidatuan.</p> <p>5.3 Irudi eta adibide zehatzen bidez, ideia zientifikoak aurrerapen teknologiko, kultural eta sozialekin erlazionatzea, bizi-kalitatea hobetzea ahalbidetzen dutela aitortuz.</p> <p>5.4 Ondare naturala eta kulturala errespetatzeko eta gozatzeko jarrerak erakustea, eta zaintzea eta kontserbatzea beharrezkoa den ondasun komun gisa aitortzea.</p>	<p>5.1. Natura-, gizarte- eta kultura-inguruneko elementuen ezaugarriak, antolamendua eta propietateak identifikatzea, ikerketa-metodologiaren bidez eta tresna eta prozesu egokiak erabiliz.</p> <p>5.2. Natura-, gizarte- eta kultura-inguruneko elementuen arteko konexio errazak identifikatzea, eta ezartzen diren harremanak ulertzea.</p> <p>5.3. Ideia zientifikoak aurrerapen teknologikoekin, kulturekin eta sozialekin lotzea eta balioestea, eta bizi-kalitatea hobetzen laguntzen dutela onartzea.</p> <p>5.4. Natura- eta kultura-ondarea balioestea eta babestea, guztien ondasuntzat jotzea, ondare horretaz gozatzeko errespetuzko jokabideak hartzea eta ondare hori kontserbatzeko eta hobetzeko ekintzak proposatzea.</p>	<p>5.1. Natura-, gizarte- eta kultura-inguruneko elementuen ezaugarriak, antolamendua eta propietateak identifikatzea eta aztertzea, ikerketa-metodologiaren bidez, tresna eta prozesu egokiak erabiliz eta emaitzak komunikatuz.</p> <p>5.2. Natura-, gizarte- eta kultura-inguruneko elementuen arteko konexio errazak egitea, eta elementu horien artean sortzen diren harremanak ulertzea.</p> <p>5.3. Ea modu kritikoan aztertzen eta balioesten dituen aurrerapen teknologiko, kultural eta sozialekiko ideia zientifikoak, eta ea aitortzen duen bizi-kalitatea hobetzen laguntzen dutela.</p> <p>5.4. Natura- eta kultura-ondarea kontserbatzeko eta hobetzeko jarrerak balioestea, babestea eta erakustea, iraunkortasunaren aldeko konpromisoak eta jokabideak islatzen dituzten proposamen eta ekintzen bidez.</p>
6. konpetentzia espezifikoa		
<p>6.1. Bizi-ohitura jasagarriak erakustea, planetako bizitza mota guztiak errespetatzeko, zaintzeko eta babesteko beharrezko jabetuta.</p> <p>6.2. Eremu hurbileko elementu eta baliabideekin lotuta, esplizituki eta adibideen bidez identifikatzea pertsonen bizitzak beren ekintzekin duen erlazioa.</p> <p>6.3. Ingurune hurbileko arazoak banaka eta taldean antzematea eta soluzio posible batzuk proposatzea.</p>	<p>6.1. Pertsonen bizitzaren eta inguruneko elementu eta baliabideen gaineko haien ekintzen arteko erlazioa kritikoki aztertzea, giza ekintzak ingurunean eragiten dituen aldaketa positiboak eta negatiboak jabetuta eta bizitza bere forma desberdinetan errespetatuta.</p> <p>6.2. Planeta, pertsonak eta ingurunea zaintzeko, babesteko eta errespetatzeko ohitura jasagarri egokiak praktikan jartzea.</p> <p>6.3. Inguruneko arazo ekosozialak antzematea, ondorio</p>	<p>6.1. Giza interakzioaren kausak eta ingurunean dituen ondorioak kritikoki aztertzea, alderdi soziala, ekonomikoa, kulturala, teknologikoa eta ekologikoa integratuta, eta problemak identifikatuta. Bizitza jasagarriaren kontzientzia transferitzea, planetak dituen arazoentzako irtenbideak bilatzeko eta bere ingurunean jendaurrean jakinarazteko.</p> <p>6.2. Jarrera ekintzailea erakustea arazo ekosozialei aurre egiteko proposamenak bilatu, kontrastatu</p>

	kaltegarrienak dituztenak saihesten lagun dezaketen ekintzak modu kooperatiboan proposatuta.	eta ebaluatzean, banaka eta taldean soluzio arrazoituak emanda.
7. konpetentzia espezifikoa		
7.1. Natura-, gizarte- eta kultura-inguruneke hurbileko gertaerak kronologikoki antolatzea, neurtzeko eta denboran kokatzeko oinarrizko nozioak erabiliz, historiako pertsona garrantzitsuekiko, iraganeko bizimoduekiko eta horien bilakaeraren garrantziarekiko jakin-mina erakutsita.	7.1. Historiaren etapak identifikatzea, gizakiok, Antzinarora arte, bizi izandako aldaketak deskribatuz, gizarteen bizimoduak alderatuz eta kausalitatea, aldiberekotasun eta jarraitutasun nozioak identifikatuz.	7.1. Erdi Arotik gaur egunera bitarteko natura-, gizarte- eta kultura-inguruneke elementuen arteko kausalitate-, aldiberekotasun eta jarraitutasun-erlazioak aztertzea, gertakari eta pertsona garrantzitsuak ardatz kronologikoetan kokatuta eta historiaren hainbat garaitako gizarte-ezaugarri esanguratsuak identifikatuta.
8. konpetentzia espezifikoa		
8.1. Norberaren inguruko adierazpen artistiko eta kulturalak ezagutzea, ikerketa txikiak eginez, horien aniztasuna eta aberastasuna baloratuz eta norbere burua eta besteena errespetatuz.	8.1. Migrazioek gaur egun duten garrantzi demografikoa, kulturala eta ekonomikoa aztertzea, etengabe eraldatzen ari den gizarte baten ongizate kolektiboari egiten dioten ekarpena baloratuta eta kultura-aniztasun guztiarekiko enpatia eta errespetua erakutsita.	8.1. Norberaren eta taldearen ongizatea eta Europaren integrazioaren balioak lortzen lagutzea, egungo gizartea itxuratu duten prozesu geografiko, historiko eta kulturalak ezagututa, kultura-aniztasuna baloratuta, eta pertsona guztiekiko eta genero-berdintasunarekiko enpatia eta errespetua erakutsita.
8.2. Genero-berdintasuna, ikuspegi ez-estereotipatua eta jokabide ez-sexistak sustatuko dituzten jarrerak erakustea, eta ingurune hurbilean eredu positiboak antzematea.	8.2. Genero-berdintasuna, ikuspegi ez-estereotipatua eta jokabide ez-sexistak sustatuko dituzten ekintzak positiboki baloratzea, eta historian zehar izandako eredu positiboak antzematea. 8.3. Kultura anitzeko errealitateari buruzko ikerketa txikiak egitea, anistasunaz eta ondare-aberastasunaz jabetuz, elkarrizketa eta pertsonetikiko eta kultura desberdinekiko errespetuzko jarrerak sustatuz.	8.2. Genero-berdintasuneko jarrerak, ikuspegi ez-estereotipatua eta jokabide ez-sexistak sustatzea, gure gizartean dauden eredu desberdinak aztertuta eta alderatuta.
9. konpetentzia espezifikoa		
9.1. Erantzukizunak identifikatzea eta akordioak elkarrizketaren bidez eta demokratikoki ezartzea, hizkera inklusiboa eta indarkeriarik	9.1. Eskola-komunitatean parte hartzea, jarduerak eginez, ardurak bere gain hartuta eta elkarrizketa akordio demokratikoak ezarriz, eta hizkera inklusiboa eta indarkeriarik	9.1. Interakzio errespetuzkoa eta ekitatiboa sustatzea, eta gatazkak modu baketsuan eta elkarrizketaren bidez ebaztea, hizkera inklusiboa eta

<p>gabekoa erabilia, bere ingurunetik hurbil dauden taldeetako kide gisa.</p> <p>9.2. Hurbileko erakundeak identifikatzea, bizikidetza egokia sustatzen duten funtzioak adierazi eta baloratuta.</p> <p>9.3. Oinezko eta lokomozio-bideen erabiltzaile gisa oinarrizko arauak ezagutzea eta barneratzea, pertsonen mugikortasun jasangarriaren garrantziaz jabetuta.</p>	<p>gabeko erabilia.</p> <p>9.2. Hainbat administrazioen (tokiko, eskualdeko eta lurraldekoen) gobernu-organo eta funtzio nagusiak ezagutzea, horiek kudeatzeak herritarrentzat eta parte-hartze demokratikoarentzat duen garrantzia baloratuta.</p> <p>9.3. Oinezko eta lokomozio-bideen erabiltzaile gisa arauak ezagutzea eta barneratzea, trafiko-seinaleak ezagututa eta pertsonen mugikortasun jasangarriaren garrantziaz jabetuta.</p>	<p>indarkeriarik gabekoa erabiliz, eta Espainiako konstituzioko eta Europar Batasuneko arau, eskubide, betebeharrak eta askatasun nagusiak azalduz eta erabiliz.</p> <p>9.2. Udalerriko, foru-aldundietako, autonomia-erkidegoetako, Espainiako estatuko eta Europar Batasuneko gobernu-organoen funtzionamendu orokorra azaltzea, baita haien parte-hartze demokratikorako arauak ere, haien funtzioak eta zerbitzu publikoen kudeaketa baloratuz.</p> <p>9.3. Zirkulazio-arauak gaizki erabiltzearen ondorioak kritikoki baloratzea eta barneratzea, eta mugikortasun jasangarriagoa eta arduratsuagoa lortzeko alternatibak proposatzea.</p>
--	--	---

OINARRIZKO JAKINTZAK

Oinarrizko jakintzak. Lehen zikloa	
A: Kultura zientifikoa	
1. Jarduera zientifikorako hastapenak	<p>Mundua ulertzeko lehen galderak eta erantzunak: Humanitateen eta Zientziaren arteko lotura beren jatorritik. *</p> <p>Ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko testuetan iturri seguru eta fidagarrietatik informazioa modu kooperatiboan eta gidatuan bilatzeko estrategiak, baliabide digital eta analogikoen bidez ikerketa zientifikoei eta/edo sozialei erantzuna emateko eta horien zabalkundea egiteko. *</p> <p>Ikerketaren beharretara egokitutako miaketa-prozedurak, esperimentalak edo dokumentalak (denboran behatzea, identifikatzea eta sailkatzea, patroiak eta ereduak bilatzea). *</p> <p>Ikerlanaren berezko estrategiak, jakin-minarekin eta norberaren lanerako ekimenarekin lotutako ohiturak eta jarrerak garatzen laguntzen dutenak, bai bakarka, bai taldean, genero-ikuspegia kontuan hartuta. *</p>

	<p>Oinarrizko hiztegi zientifikoa, behaketak eta neurketak egiteko tresna eta gailu egokiak, ikerketen beharren arabera. *</p> <p>Zientzia eta teknologia giza jarduera gisa; jarduera zientifiko eta teknologikoan diharduten pertsonen ikuspegi ez-estereotipatua. *</p> <p>Ezagutza zientifikoa eta horrek eguneroko bizitzan duen presentzia identifikatzeko jarraibideak. *</p>
2. Bizitza gure planetan	<p>Izaki bizidunen oinarrizko beharrak eta objektu bizigabeekiko desberdintasuna. Bizitzaren zikloa, eta heriotza zikloaren zati gisa. *</p> <p>Izaki bizidunak beha daitezkeen ezaugarrien arabera sailkatzeko eta identifikatzeko jarraibideak. Izaki bizidunaren eredu baten eraikuntzara hurbiltzea. *</p> <p>Izaki bizidunen egokitzapenak beren habitatera, beren beharrak asetzen dituzten leku gisa ulertuta. *</p> <p>Izaki bizidunak eta haien bizi diren ingurunea zaintzeko eta errespetatzeko ohiturak. *</p> <p>Gizakiaren ongizate fisikoarekin lotutako ohitura osasungarriak: higiena, elikadura askotarikoa eta orekatua, ariketa fisikoa, atsedena eta gorputzaren zaintza, gaixotasunei aurrea hartzeko bitarteko gisa. *</p> <p>Ongizate emozionalarekin eta sozialarekin lotutako ohitura osasungarriak: norberaren emozioak identifikatzeko eta komunikatzeko estrategiak eta besteen emozioekiko errespetua. Ikasgelan eta gizartean dagoen aniztasunarekiko sentsibilitatea eta onarpena. *</p>
3. Materia, indarrak eta energia	<p>Argia eta soinua, senti daitezkeen hurbileko energia-forma gisa; iturriak, horien portaera eta eguneroko bizitzan duten erabilera ezagutzea. *</p> <p>Materialen propietate behagarriak, haien jatorria eta eguneroko bizitzako objektuetan duten erabilera. Hainbat objektu eta material konparatzeko, sailkatzeko eta antolatze irizpideak, propietate fisiko behagarrietatik abiatuta, hala nola: pisua, egoera fisikoa, bolumena, kolorea, testura, usaina, plastikotasuna, forma, erakarpen magnetikoa eta erabilera-aukerak. *</p> <p>Substantzia puruak eta nahasketak: nahaste homogeenak eta heterogeenak identifikatzeko jarraibideak. Nahasketa heterogeenak bereiztea hainbat metodoren bidez.</p> <p>Egitura erresistenteak, egonkorak eta erabilgarriak, ikasgelan erabiltzen diren materialez eraikiak sekzio eta geometria desberdinekin. *</p>
B. Teknologia eta digitalizazioa	
1. Ikaskuntza-ingurune pertsonala digitalizatzea	<p>Ikaskuntza-ingurune digitaleko gailuak eta baliabideak.</p> <p>Ingurune ezagun eta seguruetan pertsona ezagunekin komunikatzeko baliabide digitalak. *</p>
2. Diseinu eta pentsamendu	<p>Diseinu-proiektuen faseak: beharrak identifikatzea, problema zehaztea, diseinua sormenezko ikuspegitik asmatzea, prototipoak eta probak egitea, ebaluatzea eta komunikatzea. *</p>

konputazionalako proiektuak	<p>Proiektua gauzatzeko material, erreminta eta objektu egokiak.</p> <p>Programaziorako hastapenak: ikasleen irakurketa-mailara egokitutako baliabide analogikoak eta digitalak (programatzen hasteko plataforma digitalak, hezkuntza-robotika...).</p> <p>Talde-lanerako oinarrizko estrategiak. *</p>
C. Gizarteak eta lurraldeak	
1. Egungo munduaren erronkak	<p>Lurra unibertsoan. Barne- eta kanpo-elementuak, Lurrarekin eta unibertsoarekin lotutako mugimenduak eta dinamikak, eta horrek eguneroko bizitzan eta ingurunean dituen ondorioak. Denbora-sekuentziak eta urtaro-aldaketak. *</p> <p>Bizitza Lurrean. Ura bizitzaren elementu komun eta oinarrizko gisa. Fenomeno atmosferikoak eta horiek ziklo biologikoetan eta eguneroko bizitzan duten eragina. Datu atmosferikoak behatzea eta erregistratzea. *</p> <p>Egoeren inguruko erronkak. Espazio- eta denbora-pentsamenduaren oinarrizko funtzioak, ingurunearekin interakzioan jarduteko eta eguneroko bizitzako egoerak ebazteko. Ibilbideak eta bideak, joan-etorriak eta bidaiak. *</p>
2. Gizarteak denboran zehar	<p>Denboraren pertzepzioa. Denboraren neurketa eguneroko bizitzan. Bizi-zikloa eta belaunaldien arteko harremanak, Historiaren existentziarako lehen hurbilketa gisa. *</p> <p>Baliabide analogikoak eta digitalak. Ahozko iturriak eta gizataldeko memoria. Tokiko historia eta familiaren biografia; gizonak eta emakumeak Historiaren parte gisa.</p> <p>Adierazpen eta ekoizpen artistiko eta kulturalak, emakumeek denboran zehar arteari eta kulturari egindako ekarpena baloratuta. Tokiko ondare materiala eta ez-materiala. *</p>
3. Alfabetatze zibikoa	<p>Gizataldeko bizitza. Familia eta familien aniztasuna. Familia-, auzo- eta eskola-inguruneko konpromisoak, parte-hartzea eta arauak. Gatazken prebentzioa, kudeaketa eta elkarrizketan jardutako ebazpena.</p> <p>Bizitza gizartean. Inguruneko espazioak, baliabideak eta zerbitzuak. Gizarte-elkarrekintzarako moduak espazio publikoetan, genero-ikuspegitik.*</p> <p>Identitate- eta kultura-aniztasuna: errealitate desberdinak eta inguruneko etnia-kulturei hurbilketa. Inklusioa eta jarrera diskriminatzaileak gaitzestea. Bakearen eta indarkeriarik ezaren kultura.*</p> <p>Zeregina eta lana. Inguruneko gizon eta emakumeen jarduera profesional eta laboral nagusiak identifikatzea. Lan produktiboa eta erreproduktiboa. *</p> <p>Genero-berdintasuna eta jokabide ez-sexista. *</p> <p>Bide-segurtasuna. Oinezko eta garraiobideen erabiltzaileetarako oinarrizko arauak.*</p>
4. Kontzientzia ekosoziala	<p>Gure ingurunea ezagutzea. Paisaia naturalak eta paisaia gizatiartuak, eta horien elementuak. Ingurunearen gaineko giza ekintza eta horren ondorioak. *</p> <p>Erantzukizun ekosoziala. Ondasun komunak kontserbatzeko, hobetzeko eta modu jasangarrian erabiltzeko ekintzak. Animaliekiko tratu txarra eta horren prebentzioa. *</p>

Bizi-ohitura jasangarriak. Uraren eta energiaren erabilera, mugikortasun jasangarria eta hondakinen kudeaketa.

Oinarrizko jakintzak. Bigarren zikloa

A: Kultura zientifikoa

1. Jarduera zientifikorako hastapenak

Mundua ulertzeko lehen galderak eta erantzunak: mitoak, filosofia eta zientzia. *

Ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko testuetan informazioa bilatzeko, hautatzeko eta zabaltzeko estrategiak, bitarteko eta baliabide digital eta analogikoen bidez. Erabilitako iturrien egiletza. *

Ikerketa esperimental edo dokumental baterako miaketa-prozedura egokiak, metodo zientifikoa erabilia. *

Ikerlanaren berezko estrategiak, jakin-minarekin, ekimenarekin, iraunkortasunarekin eta norberaren lanerako ahaleginarekin lotutako ohiturak eta jarrerak garatzen laguntzen dutenak, bai bakarka, bai taldean, genero-ikuspegia kontuan hartuta. *

Oinarrizko hiztegi zientifikoa. Behaketa eta neurtzea zehatzak egiteko tresna eta gailu egokiak. *

Zientziaren eta teknologiaren aurrerapenak, eta horiek bizi-baldintzen hobekuntzarekin eta ondorio ekosozialekin duten lotura.

2. Bizitza gure planetan

Naturaren erresumak ikuspegi orokor eta integratu batetik, ekosistemen ezaugarrien azterketa eta analisisa oinarri hartuta. Elementuen eta baliabideen arteko oreka. Euskal Herriko ekosistemak.

Gizakiak ekosistemekin duen harremana (hurbiltasunetik globaltasunera) gizartearen beharrak asetzeko. Gure planetako baliabide naturalen erabilera egokiak eta txarrak eta horien ondorioak. Biodibertsitatearen zeregina biosferaren orekan. *

Animalien berezko ezaugarriak, ingurunera egokitzeko duten ahalmenarekin lotutako azpitaldeetan sailkatzeko eta bereizteko aukera ematen dutenak: energia lortzea, ingurunearekiko harremana eta espeziearen betikotzea. *

Landareen berezko ezaugarriak, ingurunera egokitzeko duten ahalmenaren arabera sailkatzeko aukera ematen dutenak: energia lortzea, ingurunearekiko harremana eta espeziearen betikotzea. *

Biodibertsitatea. Biodibertsitatearen zeregina biosferaren orekan. Biodibertsitatea mehatxatzen duten faktoreak (habitatak suntsitzea, espezie inbaditzaileak, klima-aldaketa, kutsadura, baliabideak gehiegi ustiatzea...).

Bizi-prozesua eta identitatearen eraikuntza: haurtzarora, nerabezarora, gaztarora, heldutasuna eta zahartzarora. Bizitza eta heriotza. Elkarren mendekotasuna: gure bizitza garatzeko beste pertsona batzuekiko dugun beharra. *

	Ongizate fisiko, emozionala eta soziala gure ingurune hurbilenean: tresnak, autokontzientzia eta ohitura osasungarriak. *
3. Materia, indarrak eta energia	Beroa. Produkzio-iturriak. Tenperatura. Egoera-aldaketak, material eroaleak eta isolatzaileak, neurgailuak eta aplikazioak eguneroko bizitzan. *
	Materiak dituen aldaketak; eguneroko bizitzako egoeretan material gertatzen diren prozesuak eta eraldaketak.
	Kontaktu-indarrak eta urrutiko indarrak. Ikerketa esperimentalak mota desberdinetako indarrekin.
	Makina sinpleen propietateak eta horiek indarren gainean duten eragina. Aplikazioak eta erabilerak eguneroko bizitzan.
B. Teknologia eta digitalizazioa	
1. Ikaskuntza-ingurune pertsonala digitalizatzea	Gailu eta baliabide digitalak hezkuntza-testuinguruaren beharren arabera. *
	Interneten informazio bilatzeko estrategia gidatu seguruak eta eraginkorrak (balorazioa, diskriminazioa, hautaketa eta antolaketa). * Interneten nabigatzeko eta ikaskuntzako ingurune digital pertsonala babesteko oinarrizko segurtasun- eta pribatutasun-arauak. *
	Beste pertsona batzuekin komunikatzeko baliabide eta plataforma digital mugatuak eta seguruak.
	Etiketa digitala, kortesiazko eta errespetuzko oinarrizko arauak eta komunikazio digitalean problemak ebazteko estrategiak.
	Komunikazio digitala modu ez-sexistan erabiltzeko jarraibideak.
	Ongizate digitala sustatzeko estrategiak. Teknologia digitalen erabilera desegokiarekin eta ez-seguruekin lotutako arriskuak antzematea (intimitatearen gehiegizko esposizioa, ziberjazarpena, eduki desegokietan sartzea, nahi ez diren posta-mezuak eta publizitatea, gizarte-bakartzea, adikzioak, etab.), eta jarduteko estrategiak. *
2. Diseinu eta pentsamendu konputazionalako proiektuak	Diseinu-proiektuen faseak: beharrak identifikatzea, diseinatzea, prototipoak eta probak egitea, ebaluatzea eta komunikatzea. *
	Proiektua gauzatzeko material, erreminta eta objektu egokiak.
	Talde-lanerako teknika kooperatibo errazak, eta gatazkak elkarriketaren bidez kudeatzeko eta jokabide enpatiko eta inklusiboak sustatzeko estrategiak. *
	Programaziorako hastapenak. Baliabide digitalak: programatzen hasteko plataforma digitalak, blokekako programazio-aplikazioak, hezkuntza-robotika...).
	Genero-analisia ikerketa-jardueretan.
C. Gizarteak eta lurraldeak	
	Lurra eta hondamendi naturalak. Unibertsoan gertatzen diren dinamikak, mugimenduak, elementuak, eta horien lotura Lurrean eta eguneroko bizitzan eta ingurunean eragina duten fenomeno fisiko jakin batzuekin. *

<p>1. Egungo munduaren erronkak</p>	<p>Espazioaren ezagutza. Espazioaren irudikapena. Lurraren irudikapena lur-globoaren, mapen eta baliabide digital desberdinen bitartez. Mapak eta planoak eskala desberdinetan. Orientazio-teknikak, ingurune fisikoaren elementuak eta lokalizazio espazialerako beste bitarteko batzuk behatuta. *</p> <p>Klima, paisaia eta erliebea. Arroken oinarrizko sailkapena. Fenomeno atmosferikoak. Datu meteorologikoak hartzea eta erregistratzea, eta horien irudikapen grafikoa egitea. Informazio Geografikoaren Teknologiak (IGT). Klima-desberdintasunen eta paisaia-aniztasunaren arteko lotura. *</p> <p>Erronka demografikoak. Espazioaren betetzea, populazioaren banaketa eta arazo eta erronka demografiko nagusien analisia. Biztanleriaren irudikapen grafikoa eta kartografikoa. Lurraldearen antolaketa Euskal Herrian, Espainian eta Europan.*</p> <p>Jarduera ekonomikoen irudikapen grafikoa eta horren interpretazioa.*</p> <p>Berdintasun soziala eta baliabideak eskuragarri izatea. Espazioaren giza-erabilerak eta produkzio-jardueren bilakaera. Diruaren balioa eta kontrola eta ordainbideak. Biziraupen gizartetik, gainproduktoria. *</p>
<p>2. Gizarteak denboran zehar</p>	<p>Denbora historikoa. Denbora-nozioak eta kronologia. Etapa historiko handien denbora-kokapena ardatz kronologikoetan.*</p> <p>Iturri historikoak: iturrien (ahozko, idatzizko eta ondarezkoen) sailkapena eta erabilera, historian zehar inguruan izan diren aldaketak eta jarraitutasunak aztertzeko baliabide gisa. Historiaren aztarnak inguruko leku, eraikin, elementu, lanbide eta usadioetan. *</p> <p>Euskal Herriko eta Iberiar penintsulako Historiaurrea eta Antzinaroa aztertzea, garai hartako auzi esanguratsuenak, subjektu historikoek (banakakoek eta kolektiboek) betetako zeregina, gertaerak eta prozesuak testuinguruan kokatzeko abiapuntu gisa. Ardatz kronologikoak. *</p> <p>Ikerketarako eta lan-metodoetarako hastapenak, gaur egun esanguratsuenak diren gertaerei eta auziei buruzko proiektuak egiteko, ikuspegi historikoaz eta genero-ikuspegiak kontuan izanda eta Historiaurrean eta Antzinaroan testuinguratuta. Gai horien artean daude, adibidez, biziraupena eta elikadura, etxebizitza, merkataritza-trukeak diruaren jatorria, ordaindu gabeko lanak, ondasun komunen ustiapena, aurrerapen teknikoak edota sortutako arazo sozialak eta ekologikoak.</p> <p>Gizakiaren ekintza historian, subjektu gisa. Gizabanakoek eta gizarte-taldeek garai historiko bakoitzean dituzten zereginak, harremanak, gatazkak, sinesmenak eta baldintzatzaileak interpretatzea.</p> <p>Natura- eta kultura-ondarea. Naturagune eta kulturagune babestuak eta horien kokapena Euskal Autonomia Erkidegoan eta Euskal Herrian. Horien erabilera, zaintza eta kontserbazioa. *</p>
<p>3. Alfabetatze zibikoa</p>	<p>Gizartean bizitzeko konpromisoak eta arauak. *</p> <p>Inguruko ohitura, tradizio eta adierazpen ekniko-kulturalekiko begirada kritikoa. Inguruneke kultura-aniztasuna eta gizarte-kohesioa errespetatzea. Bakearen eta indarkeriarik ezaren kultura. *</p> <p>Espainiaren antolaketa politikoa eta lurraldekoa.</p>

	<p>Gizartearen antolaketa. Tokiko, eskualdeko eta nazioko erakunde eta entitate nagusiak, eta horiek ematen dituzten zerbitzuak. Zergak: horien zeregin soziala. Euskal Autonomia Erkidegoaren administrazio-egitura eta Espainiako Estatuaren testuinguruan duen kokapena. *</p>
	<p>Lan produktiboa eta erreproduktiboa.</p>
	<p>Zeregina eta lana: sektore ekonomikoak identifikatzea eta hurbileko testuinguruan kokatzea. Langileen eskubideak eta betebeharrak.</p>
	<p>Bide-segurtasuna. Zirkulazio-arauak, eta bide-seinaleak eta -marrak. Mugikortasun segurua oinezkoentzat eta garraiobideen erabiltzaileentzat. *</p>
4. Kontzientzia ekosoziala	<p>Krisi ekosozial globala. Giza ekintza: klima-aldaketaren kausa eta ondorioei eta horiek inguruneko paisaietan duten inpaktuari buruzko sarrera. Arintze-neurriak. Naturaren kontserbazioa eta babesa. *</p>
	<p>Ekosistema naturalen eraldaketa eta degradazioa.</p>
	<p>Giza ekintzen ondoriozko erantzukizun ekosoziala. Erantzukizun indibidualak eta kolektiboak. Animaliekiko tratu txarra eta horren prebentzioa.</p>
	<p>Bizi-ohitura jasangarriak. Kontsumo arduratsua, uraren eta energiaren erabilera, mugikortasun jasangarria eta hondakinen kudeaketa. *</p>

Oinarrizko jakintzak. Hirugarren zikloa	
A: Kultura zientifikoa	
1. Jarduera zientifikorako hastapenak	<p>Gizarte-zientzien, giza zientzien eta natura-zientzien arteko bereizketa, eta bereizketa hori eragin duen garapen historikoa.</p>
	<p>Ahozko, idatzizko eta ikus-entzunezko testuetan informazioa bilatzeko, hautatzeko, antolatze eta zabaltzeko estrategiak, bitarteko eta baliabide digital eta analogikoen bidez, modu kooperatiboan, banaka eta/edo taldean, informazio horren egokitasuna eta fidagarritasuna baloratuta eta erabilitako iturrien egiletza aipatuta. *</p>
	<p>Metodologia zientifikoa aplikatzeko irizpideak, jarraibideak eta faseak (behaketa, galderak eta iragarpenak egitea, esperimenduak planifikatzea eta egitea, informazioa eta datuak biltzea eta aztertzea, emaitzak jakinaraztea...), eta haren oinarrizko ezaugarriak fenomeno naturalen eta egoera errealean problemak behatzean, identifikatzean eta ebaztean. *</p>
	<p>Ikerlanaren berezko estrategiak, honako hauekin lotutako ohiturak eta jarrerak garatzen laguntzen dutenak: jakin-mina, interesa, zorrotasuna eta zehaztasuna, sormena, pentsamendu kritikoa, ahalegina eta autonomia lan pertsonalean, eta jarrera arduratsu eta aktiboa zereginetan, banakakoetan zein taldekoetan; genero-ikuspegia kontuan hartuta. *</p>
	<p>Oinarrizko hiztegi zientifikoa; ikerketaren beharren arabera behaketa eta neurtzea zehatzak egiteko tresna eta gailu egokiak erabiltzeko prozedurak eta jarraibideak.</p>

	<p>Zientzia, teknologia eta ingeniari-tza giza jarduera gisa, STEM lanbideak gaur egun genero-ikuspegitik. *</p> <p>Matematikan, zientzian, ingeniari-tzan eta teknologian egindako aurrerapenen arteko lotura, gizarteak esparru zientifiko-teknologikoan, eremu publikoan zein pertsonalean, izan duen bilakaera ulertzeko.</p>
2. Bizitza gure planetan	<p>Gizakiaren bizi-funtzioen oinarri-zko alderdiak ikuspegi integratu batetik: energia lortzea, ingurunearekiko harremana eta espeziea betiketzea. *</p> <p>Izaki bizidunen oinarri-zko egiturak: zelulak, ehunak, organoak, aparatuak eta sistemak; eta izaki bizidunaren funtzionamendurako elkarrekiko duten erlazioa.</p> <p>Pubertaroak eta nerabe-zaroak berekin dakartzaten aldaketa fisikoak, emozionalak eta sozialak; horiek norberarengan zein besteengan modu positiboan onartzea hezkidetzat-testuinguru batean. Hezkuntza afektibo-sexuala. *</p> <p>Elikadura osasungarri eta jasangarrirako jarraibideak, eta horiek ez betetzeak dakartzan arriskuak eta gaixotasunak: menu osasungarri eta orekatuak, erosketat-saskiareng garrantzia eta elikagaiak etiketatzearen garrantzia horien mantenu-gaiak eta energia-ekarpeta ezagutzeko.</p> <p>Jokabide osasungarri eta jasangarriak, osasun fisiko, emozional eta sozial egokia sustatzen dutenak, eta halakorik ezaren ondorio-zko arriskuak eta gaixotasunak: estresaren eta ziurgabetasun-egoeren kudeaketa. Kontsumo arduratsua eta jasangarria, loaren higie-na, aisialdiaren kudeaketa, gailu digitalen erabilera egokia eta gizarte-harreman osasungarriak sustatzeko estrategiak, adikzioen ondorio kaltegarriak pertsonen garapenean eta kontsumoaren prebentzioa: tabakoa, alkohola eta beste substantzia batzuk. Lehen laguntzak. *</p> <p>Erliebea eratzeko eta modelatzeko oinarri-zko prozesu geologikoak. Arro-ken eta mineralen oinarri-zko sailkapena. Baliabide geologikoen erabilerak eta ustiapen jasangarria.</p>
3. Materia, indarrak eta energia	<p>Masa eta bolumena. Masa eta bolumena kalkulatzeko tresnak. *</p> <p>Dentsitatearen kontzeptua eta horrek duen erlazioa objektu batek fluido batean (likidoa eta gasa) duen flotagarritasunarekin. *</p> <p>Energia elektriko-a. Iturriak, eraldaketak, transferentzia eta erabilera eguneroko bizitzan. Zirkuitu elektrikoak eta egitura robotizatuak.</p> <p>Energia-formak, iturriak eta transformazioak. Energia berriztagarrien eta berriztaezinen iturriak, eta horien eragina gizartearen garapen jasangarrirako ekarpenean. *</p> <p>Airearen propietateak, aireak objektuekin duen interakzioaren azterketa esperimentala, objektuen formaren eta hegadan inplikatu-tako indarren arabera.</p>
B. Teknologia eta digitalizazioa	
	<p>Gailu eta baliabide digitalak hezkuntza-testuinguruaren beharren arabera. *</p> <p>Interneten informazio bilatzeko estrategia seguru eta eraginkor-ak (balorazioa, diskriminazioa, hautaketa, antolaketa eta jabetza intelektuala). *</p>

1. Ikaskuntza-ingurune pertsonala digitalizatzea	Datuak biltzeko, biltegiratzeko eta irudikatzeneko estrategiak, haiek errazago ulertzeko eta aztertzeneko. *
	Interneten nabigatzeko eta ikaskuntzako ingurune digital pertsonala babesteko oinarrizko segurtasun- eta pribatutasun-arauak. *
	Beste pertsona batzuekin komunikatzeko baliabide eta plataforma digital mugatuak eta seguruak. *
	Komunikazio digitala modu ez-sexistan erabiltzeko jarraibideak.
	Etiketa digitala, kortesiazko eta errespetuzko oinarrizko arauak eta komunikazio digitalean problemak ebazteneko estrategiak.
	Ongizate digitala sustatzeko estrategiak. Teknologia digitalen erabilera desagokiarekin eta ez-seguruarekin lotutako arriskuak antzematea (intimitatearen gehiegizko esposizioa, ziberjazarpena, mendekotasun teknologikoa, eduki desagokietan sartzea, etab.), eta jarduteko estrategiak. *
2. Diseinu eta pentsamendu konputazionalen proiektuak	Pentsamendu konputazionalaren faseak (ataza bat zati sinpleagoetan deskonposatzea, patroiak antzematea eta problema ebazteneko urrats errazak sortzea...). *
	Diseinu-proiektuen faseak: beharrak identifikatzea, diseinatzea, prototipoak egitea, probatzea, ebaluatzea eta komunikatzea. *
	Materialak, erremintak, objektuak, gailuak eta baliabide digitalak (blokekako programazioa, sentsoreak, motorrak, simulagailuak, 3D inprimagailuak...), seguruak eta proiektua lortzeko egokiak.
	Genero-analisia ikerketa-jardueretan.
	Ziurgabetasun-egoeretakoa estrategiak: estrategia egokitzea eta aldatzea beharrezkoa denean, norberaren eta besteen errorea ikasteko aukera gisa baloratzea. *
C. Gizarteak eta lurraldeak	
1. Egungo munduaren erronkak	Lurraren eta unibertsoaren etorkizuna. Lurrarekin eta unibertsoarekin lotutako fenomeno fisikoak, eta horiek eguneroko bizitzan eta ingurunean duten eragina. Esplorazio espaziala eta zeruaren behaketa; argi-kutsadura. *
	Klima eta planeta. Atmosferaren dinamikarako eta munduko klima-eremu handietarako sarrera. Lurraren ardatza, hemisferioak eta poloak. Koordinatu geografikoak. Ekosistema nagusiak eta haien paisaiak. *
	Ingurune naturala. Euskal Autonomia Erkidegoaren, Euskal Herriaren, Espainiako estatuaren eta Europaren aniztasun geografikoa. Irudikapen grafikoa, bisuala eta kartografikoa bitarteko eta baliabide analogiko eta digitalen bidez, Informazio Geografikoaren Teknologia (IGT) erabilia.
	Migrazioak eta kultura-aniztasuna. Parametro demografiko nagusiak eta horien irudikapen grafikoa. Biztanleriaren mugimendua eta haren bilakaera. Migrazio-mugimenduak eta kultura-aniztasunaren aintzatespena. Hiri- eta landa-eremuen arteko kontrastea. Gainpopulazioa eta despopulazioa. *

	<p>Herritar aktiboak ingurune analogikoan zein digitalean. Gizartearen eta herritarren partaidetzarako oinarriak eta printzipioak: inguruneko ikasleen antolaketa-batzordeak, eskola-kontseilua, elkarteak, boluntariora eta sindikatuak.</p>
	<p>Genero-berdintasuna eta jokabide ez-sexistak. Estereotipoak eta rola kritikatzea hainbat esparrutan: akademikoa, profesionala, soziala eta kulturala. Pertsona guztien arteko egiazko berdintasunerako ekintzak.</p>
<p>2. Gizarteak denboran zehar</p>	<p>Iturri historikoak: iturriak (ahozkoak, idatzizkoak, ondarezkoak) sailkatzea eta erabiltzea, gertakari historikoak ikertzeko, ulertzeko eta egiaztatzeko elementu gisa. *</p> <p>Euskal Herriko eta Iberiar penintsulako (Erdi Aroa, Aro Modernoa eta Aro Garaikidea) aztertzea, garai hartako auzi esanguratsuenak, subjektu historikoek (banakakoek eta kolektiboek) betetako zeregina, gertaerak eta prozesuak testuinguruan kokatzeko abiapuntu gisa.</p> <p>Emakumeen zeregina historian eta haien eskubideen aldeko mugimendu nagusiak. Egungo egoera eta aukera-berdintasunaren aldeko etorkizuneko erronkak. *</p> <p>Demokraziarako trantsizio-prozesua Espainiako estatuan: 1978ko Konstituzioa eta Euskal Autonomia Erkidegoko Autonomia Estatutua. *</p> <p>Erdi Aroko eta Aro Garaikideko adierazpen artistiko eta kulturalak, eta haien testuinguru historikoa, genero-ikuspegitik. Arteak eta kulturak gaur egun duten eginkizuna.</p> <p>Natura- eta kultura-ondarea ondasun eta baliabide gisa; haren erabilera, zaintza eta kontserbazioa. *</p>
<p>3. Alfabetatze zibikoa</p>	<p>Espainiako identitate etniko-kulturalen eta hizkuntzen aniztasuna: Euskal Autonomia Erkidegoa, euskararen lurraldeak (Euskal Herria).</p> <p>Giza eskubideen eta haurren eskubideen printzipioak eta balioak. Eskubideen eta betebeharren arteko lotura.</p> <p>Konstituzioak: kontzeptua eta funtzioa. Espainiako Konstituzioa, herritarren eskubideak eta betebeharrak. *</p> <p>Herritarrek bizitza publikoan parte hartzeko formulak.</p> <p>Estatuaren zeregina gizarte-arloan.</p> <p>Bakearen eta indarkeriarik ezaren kultura. Pentsamendu kritikoa, interes-gatazkak aztertzeko tresna gisa. *</p> <p>Antolaketa politikoa. Tokiko, autonomia-erkidegoetako eta Estatuako erakunde politiko eta administratibo nagusiak (Euskal Autonomia Erkidegoan eta, Espainian), Europar Batasunaren testuinguruan: udalak, foru-aldundiak, autonomia- eta estatu-gobernuak, parlamentuak. *</p> <p>Ordezkaritza eta parte-hartze politikorako sistemak (alderdi politikoak, sindikatuak, gobernu kanpoko erakundeak, gizarte-mugimenduak...). *</p> <p>Erakundeen erabakien eta balioen arteko lotura.</p> <p>Hirugarren sektorea: zerbitzu publikoak eta pribatuak. *</p>

	Oinarrizko finantza-hezkuntza: dirua eta bankuak.*
	Norberaren eta enpresen erantzukizuna zergen ordainketan, gure ongizate-estatuari eusteko. *
4. Kontzientzia ekosoziala	Klima-aldaketa tokikotik globalera: kausak eta ondorioak. Arintzeko eta egokitzeko neurriak. *
	Erantzukizun ekosoziala. Pertsonen, gizartearen eta naturaren arteko erlazioak eta ekomendetasuna. Enpresen erantzukizun sozial eta ekologikoa. *
	Garapen jasangarria. Giza jarduera espazioen gainean eta baliabideen ustiapena. Jarduera ekonomikoa eta aberastasunaren banaketa: gizarte- eta eskualde-desberdintasuna munduan eta Espainian. Garapen Jasangarrirako Helburuak. *
	Eredu ekonomiko berria bat: ekonomia berdea/zirkularra. Garapen jasangarrirantz. Ondasunetako, finantzetako eta laneko merkatuen eragina herritarren bizitzan eta ekosistemetan (estraktibismoa). Eragile ekonomikoak eta lan-eskubideak genero-ikuspegitik (ekofeminismoa). Zergen balio soziala. Enpresen gizarte- eta ingurumen-erantzukizuna. Publizitatea, kontsumo arduratsua (beharrak eta nahiak) eta kontsumitzailearen eskubideak. *
	Bizitza jasangarria: planetaren gehienezko mugak eta baliabideen agortzea. Aztarna eta zor ekologikoa. *